

OBSAH

PRVNÍ ČÁST

ÚVOD.

ZEMĚ A JEJÍ ŽIVÁ PŘÍRODA PŘED VZNIKEM ČLOVĚKA

15

DĚJINY PRAVĚKU

HLAVA I	CHARAKTERISTIKA A PERIODIZACE PRAVĚKU. PRAMENY	21
§ 1	Základní dělení pravěku	23
§ 2	Problémy periodizace pravěku	24
§ 3	Prameny k dějinám pravěku	31
HLAVA II	VZNIK ČLOVĚKA A LIDSKÉ SPOLEČNOSTI: OBDOBÍ PŘISVOJOVACÍHO HOSPODÁŘSTVÍ (STARŠÍ DOBA KAMENNÁ, PALEOLIT)	39
Kap. 1	Charakteristika a dělení paleolitu	41
Kap. 2	Vznik a vývoj člověka	43
Kap. 3	Lidstvo v paleolitu	58
§ 1	Nejstarší paleolit (asi 2 500 000—600 000 př.n.l.)	58
§ 2	Starý paleolit (asi 600 000—250 000 př.n.l.)	60
§ 3	Střední paleolit (asi 250 000—50/40 000 př.n.l.)	63
§ 4	Mladý a pozdní paleolit (asi 40 000—8000 př.n.l.)	66
§ 5	Mezolit	74
Kap. 4	Shrnutí	80
HLAVA III	POČÁTKY VÝROBNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ: NEJSTARŠÍ ZEMĚDĚLCI (MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ, NEOLIT)	83
Kap. 1	Charakteristika a chronologie neolitu	85
Kap. 2	Přední Asie v neolitu	89
§ 1	Protoneolit (asi 9000—7000 př.n.l.)	89
§ 2	Raný neolit (asi 7000—6300 př.n.l.)	93
§ 3	Starý neolit (asi 6300—5900. př.n.l.)	96
§ 4	Střední neolit (asi 5900—5500 př.n.l.)	98
§ 5	Mladý neolit (asi 5500—5200 př.n.l.)	102
Kap. 3	Evropa v neolitu (6.—4. tisíciletí př.n.l.)	106

HLAVA IV	POČÁTKY ŘEMESEL A MĚST. VZNIK PŘEDPOKLADŮ PRO CIVILIZACI A TŘÍDNÍ SPOLEČNOST V CHALKOLITU (ENEOLITU, POZDNÍ DOBĚ KAMENNÉ)	117
Kap. 1	Charakteristika a chronologie chalkolitu	119
Kap. 2	Přední Asie v chalkolitu	121
§ 1	Starý chalkolit (asi 5200—5000 př.n.l.)	121
§ 2	Střední chalkolit (asi 5000—4300 př.n.l.)	125
§ 3	Mladý chalkolit (asi 4300—3500 př.n.l.)	130
Kap. 3	Evropský chalkolit (eneolit, 3. tisíciletí př.n.l.)	136
Kap. 4	Shrnutí neolitického a chalkolitického vývoje	145

DĚJINY STAROVĚKU

HLAVA V	NEJSTARŠÍ CIVILIZACE A STÁTY: PŘEDNÍ VÝCHOD A EGEJSKÁ OBLAST V BRONZOVÉ DOBĚ (asi 3500—1100 př.n.l.)	151
Kap. 1	Úvod	153
§ 1	Charakteristika a přehled období. Vznik civilizace, třídní společnosti a státu	153
§ 2	Problém typu nejstarších států	158
§ 3	Obyvatelé Předního východu a Egejské oblasti a jejich etnická příslušnost	164
§ 4	Vznik písma a písemných systémů	173
§ 5	Počítání času a chronologie	184
Kap. 2	Mezopotámie	190
§ 1	Přírodní podmínky	191
§ 2	Prameny k dějinám Mezopotámie	194
§ 3	Přehled pravěkých dějin Mezopotámie (asi do 3500 př.n.l.)	196
§ 4	Vznik prvních států: predynastické období (asi 3500—3000 př.n.l.)	199
§ 5	Sumerské městské státy v raně dynastickém (RD) období (asi 3000—2340 př.n.l.)	205
§ 6	Staroakkadské období (2340 př.n.l. — 2198 př.n.l.)	213
§ 7	Období gutejské nadvlády (2198—2110 př.n.l.)	216
§ 8	Vláda 3. dynastie z Uru (2111—2003 př.n.l.)	217
§ 9	Starobabylónské období (1894—1594 př.n.l.)	221
§ 10	Staroasyrské období (20.—18. stol. př.n.l.)	227
§ 11	Středoasyrské a středobabylónské období (1500—1000 př.n.l.)	231
Kap. 3	Egypt	237
§ 1	Přírodní podmínky	238
§ 2	Prameny	240
§ 3	Přehled pravěkých dějin Egypta I: Paleolitické přisvojovací hospodářství (asi do poloviny 6. tisíciletí př.n.l.)	240

§ 4	Přehled pravěkých dějin Egypta II: Neolitické a chalkolitické (predynastické) období (do 3000 ± 100 př.n.l.)	242
§ 5	Archaická doba. Vznik jednotného egyptského státu (1. a 2. dynastie, 3000 ± 100—2635 př.n.l.)	247
§ 6	Stará říše (2635—2135 př.n.l.)	252
§ 7	První přechodné období (2134—1991 př.n.l.)	265
§ 8	Střední říše (2061—1785 př.n.l.)	266
§ 9	Druhé přechodné období (asi 1785—1552 př.n.l.)	271
§ 10	Nová říše (1552—1070 př.n.l.)	273
Kap. 4	Malá Asie	287
§ 1	Přírodní podmínky	287
§ 2	Prameny	291
§ 3	Přehled pravěkých dějin Malé Asie (Anatolie) do konce 3. tisíciletí př.n.l.	292
§ 4	Období tzv. asyrských obchodních kolonií ve střední a východní části Malé Asie (20. a 19. stol. př.n.l.). Období městského partikularismu a snah o vytvoření většího státního útvaru	298
§ 5	Starochetitské období (kolem 1650—1450 př.n.l.)	301
§ 6	Novochetitské období (1450—1200 př.n.l.)	305
§ 7	Západní Malá Asie ve 2. tisíciletí př.n.l. Trója	313
§ 8	Pád chetitské říše	315
Kap. 5	Syropalestinská oblast	316
§ 1	Přírodní podmínky	317
§ 2	Prameny	319
§ 3	Přehled pravěkých dějin syropalestinské oblasti	320
§ 4	Syropalestinská oblast ve 3. tisíciletí př.n.l.	321
§ 5	Foiníkie ve 2. tisíciletí př.n.l.	323
§ 6	Sýrie ve 2. tisíciletí př.n.l.	324
§ 7	Palestina ve 2. tisíciletí př.n.l.	327
Kap. 6	Egejská oblast	328
§ 1	Úvod	329
§ 2	Přírodní podmínky	330
§ 3	Prameny	332
§ 4	Chronologie	333
§ 5	Paleolit a neolit	335
§ 6	Počátky výroby kovů a vznik předpokladů pro civilizaci ve 3. tisíciletí př.n.l. (rané bronzové období, předpalácové období na Krétě)	337
§ 7	Mínojská civilizace (období prvních a druhých paláců, po r.2000 — 1. polovina 14. stol. př.n.l.)	340
§ 8	Mykénská civilizace	350
Kap. 7	Souhrn „Mořské národy“ a egejské stěhování. Konec bronzové doby na Předním východě a v Egeidě.	362
Kap. 8	Ostatní Evropa v době bronzové (1900—700 př.n.l.)	366
§ 1	Celková charakteristika a chronologie	366
§ 2	Starší doba bronzová	368
§ 3	Střední doba bronzová	372
§ 4	Mladší doba bronzová	375

HLAVA VI	STÁTY A ŘÍŠE NA PŘEDNÍM VÝCHODĚ V 1. POLOVINĚ 1. TISÍCIETÍ PŘ.N.L.	383
Kap. 1	Úvod	385
Kap. 2	Foiníkie	388
Kap. 3	Palestina	391
§ 1	Prameny	392
§ 2	Obyvatelstvo. Příchod hebrejských kmenů do Palestiny	394
§ 3	Období kmenových náčelníků (tzv. soudců, asi 1200—1025 př.n.l.)	395
§ 4	Vznik státu a královské moci	395
§ 5	Období rozděleného království	396
§ 6	Perské období	398
Kap. 4	Egypt v pozdní době (1070—332 př.n.l.)	399
§ 1	Prameny	399
§ 2	Třetí přechodné období (1070—664 př.n.l.)	400
§ 3	Sajská (26.) dynastie (664—525 př.n.l.)	401
§ 4	Od 27. dynastie do příchodu Alexandra Makedonského (332 př.n.l.)	402
Kap. 5	Novoasyrská říše	403
§ 1	Prameny	404
§ 2	Vznik asyrské velkoříše	404
§ 3	Asýrie a Urartu	405
§ 4	Sargonovská dynastie	407
§ 5	Organizace novoasyrské říše	411
Kap. 6	Novobabylónská říše	413
§ 1	Prameny	415
§ 2	Politické dějiny	415
§ 3	Organizace státu	416
§ 4	Krize a pád říše	417
Kap. 7	Malá Asie	418
§ 1	Frygové	421
§ 2	Lýdové	421
Kap. 8	Írán: Médové a Peršané	422
§ 1	Zeměpisný přehled a přírodní podmínky	423
§ 2	První písemné zprávy o Íránu	425
§ 3	Říše médská a založení státu achaimenovského	426
§ 4	Vláda Kambýsa a Dáreia I.	429
§ 5	Achaimenovská říše od smrti Dareia I. do konce dynastie	435
HLAVA VII	ŘEKOVÉ A ŘECKÉ STÁTY V 1. POLOVINĚ 1. TISÍCIETÍ PŘ.N.L.	437
Kap. 1	„Temné“ nebo homérské období (asi 1100—asi 800 př.n.l.)	439
§ 1	Úvod	439
§ 2	Prameny. Homérské eposy	440
§ 3	Příchod Dórá. Osídlení maloasijského pobřeží. Řecké kmeny a dialekty	444
§ 4	Řecká společnost v „temném“ období	447
§ 5	Řecko a Orient. Řecká abeceda	451
Kap. 2	Archaické období: raná polis a kolonizace Středomoří a Černomoří (800—500 př.n.l.)	454

§ 1	Městský stát (polis) a problém vzniku státu	456
§ 2	Prameny	458
§ 3	Velká řecká kolonizace	464
§ 4	Vnitřní vývoj řeckých států	473
§ 5	Politický vývoj Řecka. Celořecké instituce	484
§ 6	Sparta a spartský (peloponnéský) spolek do konce archaické doby	489
§ 7	Athény do konce archaické doby	493

HLAVA VIII **ŘECKÉ STÁTY V 5. A 4. STOL. PŘ. N. L.:
VRCHOL A PÁD KLASICKÉ POLIS** 501

Kap. 1	Prameny	503
Kap. 2	Iónské povstání a odrazení perského útoku na Řecko (500—478 př.n.l.)	508
§ 1	Povstání řeckých měst v Malé Asii	508
§ 2	Dáreiův útok na Řecko. Bitva u Marathónu	509
§ 3	Themistoklés a počátky athénské námořní moci	510
§ 4	Odrazení Xerxova útoku na Řecko	512
Kap. 3	Počátky délského (athénského) námořního spolku a protiútok Řeků proti Persii (478—462/1 př.n.l.)	514
§ 1	Založení délského (athénského) námořního spolku	515
§ 2	Kimónovy úspěchy proti Peršanům a počátky nadvlády Athén ve spolku	516
§ 3	Vnitřní vývoj ve Spartě a v Athénách. Efialtova reforma a roztržka Athén se Spartou	517
Kap. 4	První střetnutí Sparty a Athén (461—446/5 př.n.l.). Ukončení bojů s Persií	520
Kap. 5	Athénská říše a athénská demokracie v době Periklově	522
§ 1	Třídní a mocenská struktura	524
§ 2	Athénská říše	525
§ 3	Athénská společnost a demokratické zřízení	529
§ 4	Metoikové a otroci	534
§ 5	Athény jako kulturní centrum východního Středomoří	540
§ 6	Zahraniční politika periklovských Athén a předehra peloponnéské války	549
Kap. 6	Peloponnéská válka (431—404 př.n.l.)	551
Kap. 7	Období přechodných hegemonií. Dobytí Řecka Makedonií (404—338 př.n.l.)	557
§ 1	Změna politické struktury Řecka ve 4. stol. př.n.l.	558
§ 2	Politický vývoj v Řecku do makedonského zásahu	561
§ 3	Athény a Makedonie. Dobytí Řecka Filipem II. Makedonským (338 př.n.l.)	563

HLAVA IX **ALEXANDROS MAKEDONSKÝ
A VZNIK HELÉNISTICKÝCH ŘÍŠÍ
(336—276 PŘ. N. L.)** 567

Kap. 1	Říše Alexandra Makedonského	569
Kap. 2	Alexandrovi nástupci (diadochové) a rozdělení jeho říše (323—276 př.n.l.)	573

DRUHÁ ČÁST

HLAVA X

ZÁPADNÍ STŘEDOMOŘÍ V 1. TISÍCILETÍ PŘ. N. L. DO VZNIKU ŘÍMSKÉHO IMPÉRIA: FOINIČANÉ, ŘEKOVÉ, ETRUSKOVÉ, ITALIKOVÉ . . . 591

Kap. 1 Úvod	593
Kap. 2 Foiničané v západním Středomoří; Kartágo	595
§ 1 Prameny	595
§ 2 Počátky Kartága	596
§ 3 Kartágo velmocí v západním Středomoří	601
§ 4 Kartágo a Řekové	603
§ 5 Kartágo a Řím	604
Kap. 3 Řekové v západním Středomoří	606
§ 1 Prameny	606
§ 2 Kolonizace. Západní Řekové v archaické době	608
§ 3 Sicilští Řekové v 5. stol. Vzestup moci Syrákús	610
§ 4 Jihoitalské Řekové v 5. a 4. stol. a jejich podrobení Římem	612
§ 5 Vrchol moci Syrákús. Syrákúsy mezi Kartágem a Římem	613
§ 6 Kultura západních Řeků	614
Kap. 4 Itálie do r. 800 př.n.l.	615
§ 1 Přírodní podmínky	616
§ 2 Vrcholná doba bronzová a počátky doby železné. Příchod indoevropských kmenů (1200–800 př.n.l.)	619
Kap. 5 Etruskové	622
§ 1 Prameny	622
§ 2 Problém původu Etrusků	624
§ 3 Etruská města. Hospodářství a společnost	625
§ 4 Vrchol etruské moci v 7. a 6. stol. př.n.l.	626
§ 5 Úpadek etruské moci	628

HLAVA XI

ŘÍM DO DOBYTÍ ITÁLIE (265 PŘ. N. L.) . . . 629

Kap. 1 Počátky Říma (8.–6. stol. př.n.l.)	631
§ 1 Prameny	631
§ 2 Vznik a počátky Říma	632
§ 3 “Reforma Servia Tullia“	635
§ 4 Význam archaického Říma	637
Kap. 2 Rané období římské republiky (509–265 př.n.l.)	638
§ 1 Prameny	639
§ 2 Ovládnutí Itálie Římany	640
§ 3 Vnitřní vývoj římské republiky	645
§ 4 Římský městský stát	647
§ 5 Řím a podrobení Itálie	653
§ 6 Mezinárodní postavení Říma	655

HLAVA XII

HELÉNISTICKÉ STÁTY (276–30 PŘ. N. L.) 657

Kap. 1 Prameny	659
Kap. 2 Nová mocenská situace ve východním Středomoří a na Předním východě	661

§ 1 Úvod	661
§ 2 Velké helénistické říše	663
§ 3 Menší helénistické státní útvary v Řecku a na Předním východě	668
Kap. 3 Přehled politických dějin helénistické doby	674
§ 1 Období rozkvětu helénistických států (3. stol. př.n.l.)	674
§ 2 Helénistické státy v boji s Římem. Řím pánem východního Středomoří	676
Kap. 4 Kultura helénistické doby	678

HLAVA XIII VZNIK ŘÍMSKÉHO IMPÉRIA 683

Kap. 1 Prameny	685
Kap. 2 Boj Říma o hegemonii v západním Středomoří	686
§ 1 První punská válka (264—241 př.n.l.)	687
§ 2 Boje s Illyry a Kelty	689
§ 3 Kartáginci v Hispánii. Druhá punská válka (218—201 př.n.l.)	689
§ 4 Zásahy Říma do východního Středomoří	693
§ 5 Definitivní vítězství Říma nad Makedonií a Kartágem	695
Kap. 3 Vnitřní vývoj a organizace římské říše	697
§ 1 Sociálně ekonomický vývoj římské společnosti	697
§ 2 Ideologie a kultura	701
Kap. 4 Římská říše ve středu 2. stol. př.n.l.	703

HLAVA XIV KRIZE A ZÁNİK REPUBLIKY 705

Kap. 1 Prameny	707
Kap. 2 Počátky krize. Zostření sociálních protikladů a třídního boje	708
§ 1 Římské zemědělství	709
§ 2 Povstání otroků	710
§ 3 Pokusy o řešení agrárního problému. Bratři Gracchové	711
§ 4 Optimáti a populáři. Mariova vojenská reforma	713
Kap. 3 Spojenecká válka. Sullova diktatura	716
§ 1 Válka Říma s italskými spojenci (90—88 př.n.l.)	716
§ 2 Lucius Cornelius Sulla	718
Kap. 4 Spartakovo povstání. První triumvirát. Gaius Iulius Caesar	720
§ 1 Spartakovo povstání (73—71 př.n.l.)	721
§ 2 Boje s Mithridatem a piráty. Catilinovo spiknutí	722
§ 3 Gaius Iulius Caesar. První triumvirát	724
§ 4 Nepokoje v Římě. Občanská válka mezi Pompeiem a Caesarem	728
§ 5 Caesarova samovláda	730
Kap. 5 Druhý triumvirát. Octavianus	732
Kap. 6 Římská společnost v době krize republiky	733
§ 1 Společnost a stát	734
§ 2 Provincie	735
§ 3 Právo	736
§ 4 Ideologie a kultura	736
Kap. 7 Římská říše na konci republiky	739

HLAVA XV	EVROPA MIMO STŘEDOMOŘSKOU OBLAST V DOBĚ ŽELEZNÉ (8. – 1. STOL. PŘ. N. L.)	741
Kap. 1	Starší doba železná (období halštatské)	743
Kap. 2	Mladší doba železná (období laténské). Keltové	750
HLAVA XVI	AUGUSTŮV PRINCIPÁT	759
§ 1	Prameny	761
§ 2	Ústavní a organizační zakotvení osobní moci	762
§ 3	Římská říše: provincie a zahraniční politika	768
§ 4	Augustovi následníci. Počátky juliovsko-klaudiovské dynastie	775
§ 5	Význam Augustova principátu	776
HLAVA XVII	ŘÍMSKÁ ŘÍŠE ZA PRINCIPÁTU (14 – 284 n. l.)	779
Kap. 1	Prameny	781
Kap. 2	Upevnění principátu v 1. stol. n. l. (dynastie juliovsko-klaudiovská a flaviovská)	784
§ 1	Dynastie juliovsko-klaudiovská	784
§ 2	Flaviovská dynastie	788
§ 3	Římská říše v 1. stol. n. l.	794
§ 4	Náboženský vývoj. Počátky křesťanství	796
Kap. 3	Vrcholný rozkvět římské říše v 1. polovině 2. stol. n. l. § 1 “Adoptivní císaři” (96–161 n. l.)	799
§ 2	Provincie	806
§ 3	Itálie a Řím	807
§ 4	Náboženství	811
Kap. 4	Markomanské války a první projevy krize říše. Marcus Aurelius a Commodus	813
Kap. 5	Krize římské říše ve 3. stol. n. l.	817
§ 1	Dynastie Severovců	818
§ 2	Novoperská (sásánovská) říše	822
§ 3	Vyvrcholení krize (235–268 n. l.)	824
§ 4	Obnovení jednoty říše Aureliánem (270–275 n. l.)	826
§ 5	Kultura a náboženství	830
Kap. 6	Císařská vláda a římská říše za principátu. Shrnutí	831
HLAVA XVIII	OSTATNÍ EVROPA V DOBĚ ŘÍMSKÉ ŘÍŠE (1. – 5. STOL. N. L.)	835
§ 1	Úvod	837
§ 2	Keltové	840
§ 3	Germáni	841
§ 4	Dáko-Getové	850
§ 5	Sarmati	852
§ 6	Slované	854
§ 7	Baltové	856
§ 8	Ugrofinové	858
HLAVA XIX	POZDNÍ ŘÍMSKÁ ŘÍŠE (284 – 476 N. L.)	859
Kap. 1	Prameny	861

Kap. 2	Od ustavení dominátu do rozdělení říše (284—395 n.l.) . . .	862
§ 1	Diocletianus (284-305 n.l.)	863
§ 2	Constantinus (306—337 n.l.)	866
§ 3	Iulianus Apostata (361—363 n.l.)	869
§ 4	Boje s barbarskými kmeny	870
§ 5	Theodosius (379—395 n.l.)	872
Kap. 3	Zánik západní římské říše a vznik tzv. barbarských království	874
§ 1	Arcadius (395—408 n.l.) a Honorius (395—423 n.l.)	874
§ 2	Útoky barbarů. „Barbarizace“ západní římské říše	875
§ 3	Katolická církev a římský stát	876
§ 4	Hospodářství a společnost	877
§ 5	Barbarské vpády a barbarské státy na území západní římské říše	879
§ 6	Konec západořímské říše	880
§ 7	Význam pozdní antiky	881

HLAVA XX PŘEDNÍ INDIE V PRAVĚKU A STAROVĚKU 883

§ 1	Přírodní podmínky	885
§ 2	Prameny	886
§ 3	Přehled pravěkých dějin indického subkontinentu do příchodu árijských kmenů	888
§ 4	Indie v době védské (1200—600 př.n.l.)	898
§ 5	Severní Indie na počátku historického období	904
§ 6	Rozkvět a úpadek maurijské říše. Období cizích vpádů	910
§ 7	Kušánská říše. Sangamové období v tamilské Indii	918
§ 8	Guptovská říše. Harša	923
§ 9	Klasické období v kulturních dějinách Indie	927
§ 10	Přechod k feudalismu	931

HLAVA XXI ČÍNA V PRAVĚKU A STAROVĚKU 933

Kap. 1	Úvod	935
§ 1	Název Číny	935
§ 2	Geografické a přírodní podmínky	936
§ 3	Prameny	938
Kap. 2	Dějiny území Číny v pravěku. Období předtřídní společnosti	942
§ 1	Osídlení Číny v paleolitu. Počátky lidské společnosti v Číně	942
§ 2	Neolitické kultury	945
Kap. 3	Raná třídní společnost v Číně (asi 21.—4./3. stol. př.n.l.)	950
§ 1	Rozklad rodové společnosti. Vznik třídní společnosti (asi 21.—8. stol. př.n.l.)	950
§ 2	Rané státy v 8.—4./3. století př.n.l.	956
§ 3	Etnogeneze obyvatel starověké Číny	960
§ 4	Sociálněpolitická učení	962
§ 5	Hospodářství v 2.—1. tisíciletí př.n.l.	965
Kap. 4	První centralizované státy Čchin a Chan (221 př.n.l. — 220 n.l.). Společenský vývoj ve 4./3. stol. př.n.l. — 6. stol. n.l.	968
§ 1	Šjednocovací proces a vytvoření centralizovaného státu Čchin	969

§ 2 Lidová povstání a pád říše Čchin. Založení centralizovaného státu Chan	973
§ 3 Krize chanského státu	978
§ 4 Sociální vývoj čchinské a chanské společnosti	979
§ 5 Etnická konsolidace starověkých Číňanů	982
§ 6 Vznik a utváření feudálních vztahů	983

BIBLIOGRAFIE. SEZNAM VYOBRAZENÍ. REJSTŘÍK. 987

Základní bibliografie k dějinám pravěku a starověku	989
Obecná literatura k dějinám pravěku	993
Obecná literatura k dějinám starého Orientu	995
Obecná literatura k dějinám starověkého Řecka a Říma	997
Obecná literatura k dějinám starověkého Řecka	999
Obecná literatura k dějinám starověkého Říma	1002
Seznam map, plánů a schémat	1004
Seznam tabulek v textu	1005
Seznam vyobrazení v textu	1005
Jmenný rejstřík	1013